

Úvodní slovo:

Vážený pane, děkuji vám za vaši ochotu strávit se mnou čas a povědět mi o svých zážitcích a pocitech z r. 1989. Mám sice jakousi doporučenou osnovu k tomuto rozhovoru, ale pokud byste považoval obsah a sled mých otázek za nevyhovující, opravte si je k obrazu svému. Tento rozhovor totiž je sice školní úloha, ale přiznám se, že i mě toto období zajímá a ráda se dozvím o některých jeho aspektech více. Proto se předem omlouvám, pokud by se vám moje dotazy zdály příliš osobní. Možná, že to budete považovat za formalitu, ale upozorňuji vás, že náš rozhovor musím zveřejnit, a proto vás žádám o souhlas s tímto zveřejněním.

Odpověď:

Jasně, rozumím. Se zveřejněním samozřejmě souhlasím a ptát se můžete, na co chcete. Pokud by se vám zdálo, že nejdu k věci, klidně mě přerušete.

Otázka:

Na úvod prosím osobní data a prostředí, ve kterém jste vyrůstal a později žil. Prostě váš stručný životopis od narození do osmdesátých let.

Odpověď:

Moji rodinu tvořili rodiče, bratr a rodiče mojí matky, kteří se přestěhovali do malého pražského bytu mých rodičů z Ústí nad Labem po zabrání Sudet Hitlerem. Otec i dědeček byli živnostníci, matka prodavačka a babička byla v domácnosti. Babička vedla domácnost, byla stále doma a měla na mého staršího bratra i na mě docela velký vliv. Přenášela na nás svoji averzi k Němcům. Nikdy jim totiž neodpustila, že až do r. 1933 s nimi v Ústí jako se sousedy vycházeli stejně dobře jako s Čechy, ale pak najednou si začali Němci před nimi odplivovat a jediný pozdrav bylo „tschechische schweihund“. Jejím příbuzným i příbuzným dědy združstevnili komunisti pole, a protože podle ní byla půda posvátná, byli komunisti a následně i Rusové dalším objektem její nenávisti. Jediné, v čem s komunisty souhlasila, byla poučka, že „kdo nepracuje, ať nejí“. Ona ji ale na rozdíl od komunistů nechápala třídně, ale spíše jako „bez práce nejsou koláče“ nebo jako „každý svého štěstí strůjcem“.

V roce 1952 otec musel zrušit živnost, pak vypukla korejská válka, politické procesy, nová měna, vytvoření uranových pracovních táborů. To vše bylo trauma v rodině. Ve škole pak úspěchy pětileték, hrdinství sovětského lidu v občanské a ve druhé světové válce, soudruzi Stalin, Lenin, Gottwald, Zápotocký atd. Celkem pěkná schizofrenie. Když si na tu dobu vzpomenu, ještě dnes jsem rád, že jsem byl tenkrát dítě a že se mě to zase tak moc netýkalo.

Otázka:

Promiňte, že vás přerušuji, ale kdy jste se vlastně narodil?

Odpověď:

V roce 1944. A můj bratr je o šest let starší.

Přestože byl můj otec živnostník a prastrýcové kulaci, celkem bez problémů jsme byli s bratrem přijati nejprve na střední a potom i na vysoké školy. Bylo to docela překvapující, protože správný původ se velice cenil. Měl jsem spoustu spolužáků, kterým se kvůli původu nepovedlo dostat na žádanou školu.

Můj bratr ani nebyl v pionýrské organizaci a až na střední škole vstoupil do Československého svazu mládeže. Já byl postupně v obou těchto spolcích. Pro středoškoláky bylo členství v Čs. svazu mládeže „dobrovolně povinné“. To byl tenkrát takový termín, kterým se chtělo říci, že kdybych nemusel, tak bych tam nelezl. Vůbec v tom období 1948–1989 vás pořád někdo k něčemu nutil. Členství v jedné organizaci bylo podmínkou pro členství v jiné organizaci, pro přijetí do školy nebo pro získání určitého zaměstnání. Pořád se podepisovaly nějaké papíry: podpora usnesení sjezdu KSČ, odsouzení kapitalistických rejdů různě ve světě, podpora mírové politiky SSSR atd. Taky se pořád chodilo na nějaké průvody, manifestace, schůze atd. a tím se bojovalo za mír. Volit se muselo chodit a obdržené lístky bylo žádoucí beze změny vhodit do urny. Vzpomínám si, že když jsem šel k prvním volbám, které byly v sobotu od 14 hod. do neděle 18 hodin, tak jsem odjel na chatu a přišel jsem volit až v neděli v 17.45. Ještě před vstupem do volební budovy na chodníku mi jakási skupina soudruhů vynadala, proč jdu tak pozdě. Když jsem ukázal na hodinky, že mám ještě čas, bylo mi řečeno, že nejprve povinnosti (rozuměj volby) a pak teprve chata. Nebylo mi jasné, jak mohli vědět kde jsem byl, ale doma mi babička řekla, že u nás byli v neděli třikrát. Vyhrožovali, že pokud k volbám nepřijdu, že se mnou i s celou rodinou zatočí. Ještě štěstí, že tenkrát mi jel vlak na čas.

Otázka:

Jakého vzdělání jste dosáhl?

Odpověď:

V r. 1961 jsem maturoval na jedenáctiletce, což bylo něco jako dnešní gymnázium. Byl jsem přijat na Vysokou školu chemicko-technologickou. Silně jsem vysokou podcenil, a tak jsem z ní odešel v r. 1964. Šel jsem pracovat do továrny a na podzim téhož roku na 24 měsíců do vojenské prezenční služby. Ještě na vojně jsem byl přijat do dálkového studia na Vysoké škole ekonomické. V roce 1968 jsem odešel z továrny a začal jsem pracovat v resortu spojů v oboru, který se nazýval Poštovní novinová služba.

Ještě před dokončením školy v r. 1969 jsem přijal nabídku, abych šel pracovat na Ústřední ředitelství. Školu jsem pak dokončil v r. 1972. Od roku 1974 až do r. 1990 jsem pracoval na ministerstvu. Dá se říci, že šlo o velice rychlou kariéru. Ta však nebyla způsobena tím, že bych byl nějaký genius.

V srpnu 1968 přišli Rusové. Postupně docházelo k výměně většiny politiků, ale na nižších úrovních se celkem nic nedělo. Jedenadvacátého srpna 1969 vypukly veliké protiruské i protivládní demonstrace. Pak se začaly dít věci.

V listopadu 1969 byly na všech úřadech a ve vedení podniků provedeny prověrky. Základem prověrek byla otázka, zda souhlasíme se vstupem vojsk. Já odpověděl, že ne, a jsem přesvědčen, že tak tenkrát odpověděla většina dotázaných. Další se začalo dít na jaře 1970. Tehdy všude vytvořila KSČ prověřkové komise, které přezkoumávaly postoje a chování členů KSČ a vedoucích pracovníků v období Pražského jara, při a po vstupu vojsk a angažovanost ve prospěch nového ústředního výboru KSČ. Já členem KSČ nebyl, a tak jsem jen přihlížel, jak jsou po vyloučení z KSČ zbavováni existence lidé, kterých jsem si vážil, a byl jsem hrdý na to, že mě mezi sebe vzali. Z 15 pracovníků bylo 12 komunistů a jen 4 z nich mohli po prověrkách zůstat.

Najednou se přede mnou vytvořily ohromné možnosti. Stále jsem se něco učil, dřel jsem jako blázen a práce se mi velice líbila. V listopadu 1970 šli na prověrky i nestraníci. Absolutně jsem si neuměl představit, že opustím toto pracoviště. No a tak jsem již se vstupem vojsk souhlasil.

Otázka:

Rozumím tomu správně, když řeknu, že jste vlastně zapomněl na výchovu své babičky?

Odpověď:

Ne že bych zapomněl, ale prostě ji převýšila potřeba osobního a rodinného prospěchu. Řekl jsem, že jsem nechtěl opustit milovanou práci. Dále však hrála roli skutečnost, že mě nenechají dostudovat a co bude s mojí dcerou a manželkou. Prostě jsem nenašel odvahu rozbít tu past, do které jsem se dostal. Ani po letech se nechci vymlouvat. Prostě jsem se bál!

Otázka:

No a co bylo dál? Zatím se píše teprve rok 1970.

Odpověď:

Pak už se to vezlo. V r. 1974 přechod na ministerstvo. Od r. 1975 člen KSČ, funkce v Revolučním odborovém hnutí. Nevelký, ale slušný plat a spousta služebních cest do socialistické i kapitalistické ciziny. Prostě kolaborace pokračovala, až do roku 1988, kdy začaly první pouliční nepokoje.

Že jsou nějaké změny na spadnutí, bylo zřejmé již od poloviny osmdesátých let, kdy začal vládnout v Sovětském svazu Gorbačov. Ten těmi svými reformami v Rusku a změnou postoje vůči Západu pořád drnkal na nervy představitelům KSČ, kteří neměli chuť cokoli měnit. A tak se vytvořila taková zvláštní atmosféra, ve které se hubou sice pořád něco měnilo, ale většině lidí bylo celkem jasné, že žádné zásadní změny jako v Rusku nebudou. Tušili jsme velkou změnu, ale žádný z těch, se kterými jsem se o tom bavil, neměl představu jakou. Pořád se nám do myšlenek

vracely zkušenosti z r. 1968, a to jak průběh, tak i konec. Těch Rusů tu stále 200 tisíc bylo.

Lidé získávali odvahu. Někteří měli vazby na disent, a tak se zúčastňovali různých demonstrací, protože o nich vždy včas věděli. Někteří (k těm jsem patřil i já) pak nenechávali žádné prohlášení orgánů KSČ a ROH na schůzích bez komentáře. Vzpomínám si, jak přišel pokyn z ÚV KSČ, že na členské schůzi KSČ máme odsoudit protistátní pamflet Několik vět. Myslím si, že většina to vůbec nečetla, ale sdělovací prostředky to stále odsuzovaly. Jeden kolega se přihlásil o slovo a požadoval, aby mu to dal někdo přečíst, že nebude odsuzovat něco, co nezná. Několik se nás k němu přidalo, a tak závěrečné hlasování neproběhlo jednomyslně, jak bylo do té doby zvykem. A takto schůze pokračovaly až do 20. listopadu 1989. To byla velice zvláštní schůze. Bylo již po vystoupení studentů a jejich zmasakrování na Národní třídě. Někteří měli na Národní třídě děti, a to jako studenty i jako příslušníky. Sdělovací prostředky pořád nepokrytě fandily režimu. A tak jsme tam seděli, někdo říkal, že je lumpárna mlátit studenty, někdo, že to nebyli studenti, ale protistátní živly, někdo, že se nestalo vůbec nic. Byla to jediná schůze KSČ, na které se nehlasovalo o závěrečném usnesení a ze které se odcházelo podle toho, jak to přestávalo jedince bavit. Krátce nato došlo ke zrušení organizací KSČ na pracovištích.

Otázka:

Co jste si myslel v těch dnech krátce po 17. listopadu?

Odpověď:

V hlavě se mi honilo kdeco, ale myslím si, že jsem si vůbec nedovedl představit, co bude dál. Při debatách v rodině nebo s přáteli jsme si to rovněž nedovedli představit. Naši rodiče měli nějakou představu o fungování parlamentní demokracie, ale moje generace ne. Rovněž co bude s továrnami, doly, energetikou? Zemědělství, tam se vrátí půda a bude! Co státní instituce, policie, armáda, soudy? V Praze a postupně v dalších městech České republiky byly organizovány spousty schůzí a setkání s lidmi, kteří založili Občanské fórum. Na Slovensku začaly nepokoje mnohem později, protože tam se na nějakou novou cestu ještě dlouho nechtělo věřit. Pak Moskva naznačila, že se do našich problémů plést nebude. To už jsme věděli, že je definitivní konec jedné éry. Hlavní požadavky byly jasné: zrušit vládu jedné strany a zajistit svobodné volby, napravit majetkové i justiční křivdy, reorganizovat národní hospodářství, změnit orientaci zahraniční politiky.

Otázka:

Nebál jste se, že jako komunista budete mít podobné problémy, jako měli lidé jiného politického názoru po únoru 48?

Odpověď:

Rozhodně ne! Nehrozilo mi obvinění, že jsem někomu politicky a tím následně i existenčně ublížil, protože takovou moc jsem neměl a ani bych ji nikdy

neuplatňoval. Bylo mi jasné, že pokud chci pracovat ve svém oboru, nebude to na ministerstvu. Taková činnost, jako je distribuce tisku, prostě na ústřední orgán státní správy nepatří. Jen na dokreslení: ještě v této chvíli pracují na ministerstvu moji bývalí kolegové, kteří rovněž byli členy KSČ.

Mimoto, zmiňoval jsem se vám o tom, jak byla nejprve z KSČ a následně z práce vyhozena řada mých kolegů i dalších lidí, kterých jsem si vážil. Tehdy jsem se zařekl, že pokud budu na vyhození i já, nikdy nebudu prosit a ani litovat. Půjdu prostě pracovat jinam, protože mám dostatečné sebevědomí a zdraví na to, abych uživil rodinu i sebe.

Otázka:

Často slyším názor, že měla být KSČ rozpuštěna a postavena mimo zákon. Myslíte si, že to tak mělo být?

Odpověď:

Myslím, že ne. Tak by vznikla jiná. Vždyť v té době se vědělo, že v zemích západní Evropy je asi 10 % voličů orientováno zcela levicově. Koneckonců, to je dnes i u nás.

Jiná věc je, že podle mě měli být potrestáni nebo alespoň veřejně označeni lidé, kteří jiným lidem ubližovali a porušovali i komunistické zákony. Mám na mysli především některé funkcionáře okresních a vyšších výborů KSČ, některé vyšetřovatele a příslušníky StB a jejich silně angažované donašeče a některé soudce. Pokud vím, tak byl souzen jen p. Štěpán a nedávno pí Polednová.

Otázka:

Co byl pro vás ten okamžik, kdy jste uvěřil v nezvratnost vývoje?

Odpověď:

Když jsem někdy v prvním týdnu po 17. listopadu stál v druhém patře budovy v ulici Na Příkopě a díval se na dělníky z Vysočan, Libně a Karlína, kteří v období generální stávky šli na Václavské náměstí. Okamžitě jsem sedl k psacímu stroji a začal psát návod, jak reorganizovat distribuci tisku v nových podmínkách. Ten materiál mám ještě doma, protože mi velice pomohl v dalším profesním životě. Divila byste se, jak rychle doba jeho závěry překonala.

Otázka:

Jak jste vnímal tehdejší představitele Občanského fóra?

Odpověď:

Nejprve všechny jednoznačně pozitivně. Později – někdy okolo vytvoření prozatímní Čalfovy vlády – jsem začal diferencovat.

Již jsem říkal, že jsem byl do 17. listopadu členem KSČ. Nedovedl jsem si představit, že s takovou minulostí vstoupím do nějaké politické strany a začnu dělat politiku. No a vidíte, bylo takových spousta. Do této kategorie řadím i lidi, kteří

nikdy nebyli v KSČ, ale pracovali na pozicích, které přepokládaly vůči KSČ alespoň minimální loajalitu. Většinu jsem důvěřoval, ale u některých bylo již od samého počátku zřejmé, že jim jde o osobní prospěch

Další kategorie byli komunisté, kteří byli z KSČ vyhozeni po r. 1968. Těm já říkám „polepšení komunisté“. Ti, co přišli do politiky, to byli vesměs lidé, kteří v padesátých letech zcela bez skrupulí budovali politickou kariéru a pak se přidali na nesprávnou stranu. Když jsem poslouchal v televizi p. Pitharta, jak následky svého vyhození z KSČ po r. 1968 přirovnával k perzekucím nepohodlných v padesátých letech, chtělo se mi zvracet. No ale vyplatilo se mu to. V této chvíli je místopředseda Senátu za v pořadí již třetí stranu. Těmto lidem jsem nedůvěřoval a jen několik mě následně přesvědčilo, že jsem se mýlil.

Pak byli lidé z nejrůznějšího prostředí, kteří měli za sebou nekomunistickou minulost, zakládali Chartu 77 a angažovali se v ní. V té době jsem si jich vážil všech, protože jsem se naivně domníval, že boj proti komunistům je spojen automaticky s vysokou osobní morálkou a vlastenectvím. Rovněž jsem se domníval, že tito lidé mají připravenou cestu k transformaci komunistického státu na stát kapitalistický. To byl bohužel velký omyl, a to nejenom můj. Později jsem mezi nimi začal rovněž diferencovat. Ale to již bylo v době před druhými volbami, kdy zaniklo Občanské fórum, vytvořily se politické strany a bylo na spadnutí rozdělení federace.

Otázka:

Nezlobte se, ale jména jste mi neřekl. Můžete mi je jmenovat? A když jste definoval ty skupiny, můžete ta jména zařadit do těch skupin?

Odpověď:

Tak jo.

1. skupina – pozitivní – Klaus, Zeman, Dlouhý,

- negativní - Tlustý,

2. skupina – pozitivní – Dienstbier,

- negativní – Pithart, Rychetský, Dubček,

3. skupina – pozitivní – Benda sen., Sachr, Ruml, Miller,

- negativní - Havel, Uhl,

Otázka:

Havel? Nespletl jste se? Vždyť je to politik uznávaný u nás i ve světě!

Odpověď:

Tento pán se beze všech pochyb přičinil výraznou měrou o pád komunismu. Já ale hodnotím dobu od 17. listopadu 1989 do konce roku 1992, tedy do rozpadu federace.

V prosinci 1989 těsně před volbou prezidenta měl p. Havel rozhovor v televizi s pí Čejkovou, tehdy Všetečkovou. Ptala se ho, zda bude chtít vrátit majetek rodiny zabavený po válce. Řekl, že ne. Za několik měsíců nastalo však vracení majetku jemu i jeho bratrovi. Nejen majetku jejich otce, který zabavili komunisti v r. 1948, což bylo zcela správné, ale i majetku strýce, který byl zabaven na základě Benešových dekretů. A jak víte, o platnosti Benešových dekretů se nediskutuje.

Že prezident v naší republice má sídlo na zámku v Lánech, to každý ví. Masaryk si do Lán zval své přátele a lidi, kterých si vážil, a debatoval s nimi o vážných věcech. Účastník těchto setkání, Karel Čapek, pak popsal částečně tyto debaty v knize, kterou nazval Hovory z Lán. P. Havel se považoval za druhého Masaryka, a tak začal rozhlasem každou neděli rovněž vysílat Hovory z Lán. Dlouho to naštěstí netrvalo.

Nejvíce jsem mu ale zazlíval, že dával příliš najevo, že se považuje za neomylnou autoritu v morálních věcech. Celé Slovensko ho nenávidělo, protože bez konzultace s kýmkoliv vyhlásil konec vývozu zbraní z Československa, což znamenalo po revoluci první omezení výroby a nezaměstnanost. Způsobil v r. 1990 nárůst zločinnosti v celé zemi, protože vyhlásil amnestii i pro odsouzené za opakované násilné činy a kriminály se na několik měsíců téměř vyprázdnily. Stejným způsobem zrušil trest smrti.

Bránil rozpadu Občanského fóra, protože tam měl hlavní slovo, a domníval se, že odtud a jako prezident bude ovládat celou zemi. Politické strany mimo Občanské fórum byly tenkrát zcela bezvýznamné. Přitom vládu jedné strany rozhodně odsuzoval. Snad by to za určitých okolností nemuselo být na škodu, ale on vůbec nevěděl, jak dál. Jen opakoval, že láska a pravda musí zvítězit nad lží a nenávistí. A to je pro reorganizaci celého státu trochu málo.

Říkám vám jen to, co mě teď napadá, pravděpodobně by toho bylo mnohem více. A nakonec ještě dodávám, že pokud bych ho hodnotil jako prezidenta České republiky, bylo by mé hodnocení ještě horší. To už ale není naše téma.

Otázka:

Vyrazil jste mi dech. Téměř se mi zdá, jako byste již s revolucí nesouhlasil, když jste se tak pustil do jejich představitelů...

Odpověď:

Ne, tak to rozhodně není. Jen se na osoby v politice dívám kriticky. A rozhodně si pamatuji, co který před volbami slibuje a co je ochoten udělat pro to, aby se udržel u moci. A mrzí mě, když ubývá politiků, kterým je možné ještě věřit.

Já jsem rozhodně rád, že revoluce byla. Ani za komunistů, ani nyní mi nikdo nic nedal zadarmo, vždy jsem odvedl požadovanou práci. V devadesátých letech jsem dvakrát přišel o práci, abych ji po měsíci zase našel. Cítím se svobodný. Osobně mně ani mým nejbližším materiálně nic nechybí a máme se rozhodně lépe než za komunistů. Po této stránce je vše v pořádku.

Mám však obavy, co se bude dít v této zemi dál. A tyto obavy jsou způsobeny výhradně politiky. Já už toho od života moc nechci, ale co si s touto rozkradenou a

rozhádanou zemí počne generace mých dětí a vnuků? Budu klidnější, až půjde do kriminálu první politik nebo státní úředník, který byl odsouzen za to, že zpronevěřil státní majetek.

Tak se snad o to postará nová generace.

Otázka:

Cítím, že už chcete skončit. Měla bych ještě spoustu dotazů, ale přijdu jindy. Souhlasíte?

Odpověď:

Rozhodně o sobě dejte vědět. Rád vás zase uvidím.